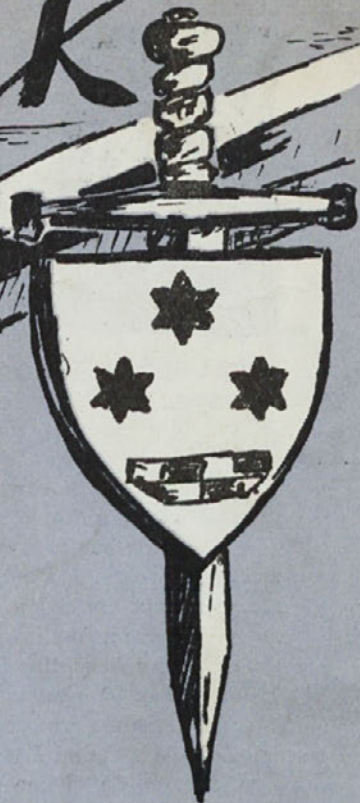

Vestnik

Glasilo Slov.

Proti komunističnim
borcem

PO v NAŠEM SVETU

ZVEZA SPB, GLAVNO TAJNIŠTVO
Cleveland, USA

Invalidi:

Vsem krajevnim organizacijam in posameznikom se toplo zahvaljujemo za poslane darove v invalidni fond v zadnjem mesecu. Z veseljem sporočamo, da je ta teden bila poslana ponovna podpora našim invalidom in bolnikom in to v Argentino 90, v Avstrijo 120 in v Švico 30; skupno 240 dolarjev. Invalidi so naša skupna važna postavka. Z malenkostnimi žrtvami in skupnimi prizadevanji bomo v stanju našim revežem nuditi vsaj to, kar najnujnejše rabijo.

Zgodovinski referat:

V začetku aprila t. l. je ZSPB ustanovila zgodovinski referat, katerega naloga je in bo obdelati detajlno vsa poglavja naše bojne zgodovine, zabeležiti vse važne dogodke, zbrati gradivo o vzrokih, poteku in zaključku naše borbe in ves ta material sistematično urediti. Zgodovinski referat bo, ako bo hotel in da bo mogel vršiti to silno važno nalogo, v veliki meri odvisen od pomoči, ki jo bo prejemal tako od posameznikov kakor tudi or-

ganizacij. Glavni odbor ZSPB vljudno naproša vse krajevne organizacije in referente, kakor tudi posameznike, da pomagajo temu novemu referatu pri delu. V tem pogledu bodo poslani detajlnejši dopisi in povabila s prošnjami za pomoč in sodelovanje pri zbiranju omenjenega materiala. Dopisi bodo prihajali direktno od referenta za zgodovino ali pa pripravljalnega odbora tega referata. Prosimo sprejmite to na znanje, saj je nov korak naprej pri našem delu in naših naporih za trajno ohranitev velikih idej in žrtev. Mislite na to, da bodo tudi vaši odbori imeli referenta za zgodovino, ki bo pomagal pri delu zgodovinskega referata celokupne organizacije.

Obvestilo:

Dne 17. maja 1959 je v Clevelandu umrl major Jože Pfeifer, bivši domobranski intendant in član Krajevne organizacije ZSPB v Clevelandu. Naj počiva v miru.

Prošnja:

Naprošamo vse organizacije in zastopstva, da skušajo čimpreje pobrati in poslati naročnino in članarino za leto 1959. Nekateri odbori so zelo kasni. Pol leta je za nami in računi morajo biti plačani, katere moremo plačati le, če bomo vsi storili svojo dolžnost. Želimo, da bi v re. enega meseca bila vsa članarina plačana. Prosimo, potrudite se, lepa hvala.

Glavni občni zbor ZSPB.

Glavni občni zbor se bo letos vršil v Torontu, Kanadi, 5-6. septembra 1959. Med glavnimi točkami na pro-

(Nadaljevanje na 3. str. ovitka)

„Svétni Škulj je umrl!“

To mi je dne 22. julija lansko leto okoli polnoči sporočila gospa soseda. Zgodilo se je, česar smo se bali vsi, ki smo poznali pokojnikovo zdravstveno stanje. Svétnik Škulj je namreč že dalj časa bolehal na srcu in njegov župnik dr. Clovis nas je večkrat opozarjal na to, da visi svétnikovo življenje na tanki nitki. Vendar smo vsi, ki smo sodelovali z njim, upali, da nas prav kmalu še ne bo zapustil. Zato nas je novica o njegovi smrti močno pretresla. Tisti hip šele nam je postalo jasno, kdo je bil in kaj nam je bil pokojni svétnik.

Svétnik Karel Škulj je bil slovenska osebnost in zgodovina ne bo mogla iti mimo njega. Vse življenje je neprestano delal in prav ta silna delavnost je ena izmed njegovih najbolj značilnih potez. Brez počitka, brez počitnic, samo delo, samo garanje — tak je bil pokojni svétnik.

To ogromno delo, združeno z velikimi telesnimi napor, pa ni bilo brez cilja. BOG IN DOMOVINA sta bila dva vzvišena ideala, katerima je posvetil vse svoje življenje, vse svoje misli in vsa svoja dejanja. Bog in domovina sta mu stala pred očmi, ko se je odločil za duhovniški stan, ko je zidal prosvetne domove, organiziral rešetarje in gozdne delavce na Kočevskem, ko se je potegoval za pravice kočevskih Slovencev, ko se je odločil pomagati tudi pri političnem delu, ko je ustanovil Kmečko pisarno, ki je pomagala beguncem, ko je šel s slovenskimi begunci v tujino in tam v San Martinu sprejel mesto zadnjega kaplana z revnim stanovanjem v podstrešni sobici, kjer je deset let vsem in vsakemu razdajal samega sebe do poslednjega diha.

Zaradi Boga in domovine je nudil vso pomoč Vaškim stražam, jih je spremljal na Turjak in Zapotok, je ves gorel za domobranstvo, je skrbel, da ne obledi spomin na naše protikomunistične borce in junake in je zato tudi ustanovil tale naš „Vestnik“, ki sedaj nadaljuje delo, začeto po svojem velikem vzorniku.

Pokojni svétnik Škulj je gorel za domobranksko idejo. V tej ideji je videl utelešeno ljubezen in delo za božje in slovenske svetinje. Domobrankska

ideja ni bila zanj samo zanikanje vsega slabega, ni bila samo odklanjanje brezbožnega komunizma, ampak je zanj vsebovala predvsem pozitivne prvine: ohranitev vere, ohranitev in poglobitev moralnega zdravja slovenskega naroda, ohranitev slovenskih izročil, ohranitev slovenskih življenj, ohranitev slovenske zemlje in vsega njenega bogastva, ohranitev in poglobitev narodne svobode in narodne neodvisnosti. Pač domobranska ideja je bila za pokojnega svétnika širok in globok pojem in vedno je želel, da bi vsi Slovenci to idejo tako pojmovali, kot jo je on.

Na nas, katerim je veljala pokojnikova ljubezen in skrb, leži velika naloga in velika odgovornost: nadaljevati delo, ki ga je začel in vršil svétnik Karel Škulj.

I. DEJAK, Argentina

ZDAJ HODIM POT...

TAKRAT, KO VRGLI V OGENJ SO MLADOST,
POMLAD BILA JE BREZNO SMRTI
IN SRCA VELESIL LE PRAZNA SITA,
ZLOČIN NUDILI SO ZA ŽLAHTNA ŽITA
VSEJ NAŠI DOMOVINI STRTI.

ZDAJ HODIM POT, KOT HODI VES MOJ ROD,
ZDAJ TAVAM SKOZI BLODNJE SANJE,
KI SO IZSOPLE V TEMNI NOČI
MI VSO BOLEST, KOT BORI PLAKAJOČI
SEM NAGNIL SE V VIHARJE:
V TUJINO NA SAMOTNO POT.

RAZJEDA MI PEKOČI PRAH OČI,
KOT MORA HOČE MI SRCE RAZKLATI,
NIHČE NE SME SI UPE POKOPATI,
A ZDAJ NI VEČ KOT STAREC BREZ KRVI.
MILJON NAS JE IN TA BO OSTAL
GOSPOD JE SVOJO LUČ PRI NJEM ISKAL.
MILJON NAS JE IN TA TRPI;

MRIVAŠKA KRONIKA

KO SO ODHAJALI GORENJSKI FANTJE...

Ob štirinajsti obletnici se spominjamo letos onih cvetov slovenskega naroda, ki so se ob najtežjem času naše zgodovine dvignili ter obsodili krivico in zločinstvo takratne osvobodilne fronte. Zgrabili so za orožje, zatajili samega sebe, da so tako varovali naše domove, naše družine. Slava jim! Vsak posameznik je daroval več, kakor mi vsi, kajti dal je svojo mladost, svoje lastno življenje je dal za svete ideale.

Dovolite pa mi, da se ob tej obletnici spomnim ne samo onih, ki so preko skrivačev, potom Vaških straž, prešli k slovenskim domobranecem, temveč tudi onih gorenjskih fantov, ki so bili prisiljeni obleči vojaško suknjo nemškega orla za hrano topovom okupatorjevih front. Mnogim se je posrečilo, da smo se vrnili in se pridružili domobranskim vrstam na Gorenjskem. Veliko pa jih je ostalo na bojiščih. Tudi tem naj bo posvečena beseda spomina, saj so bili vredni sinovi slovenskega naroda.

Pred šestnajstimi leti meseca novembra leta 1942 so se čez noč pojavili veliki letaki nabiti na vseh križiščih in državnih poslopijih. V nekaj odstavkih so povedali vsem gorenjskim fantom jasno in odločno: Ali v nemško vojsko ali pa zaznamovati vse domače za talce. Težak je bil ta udarec za vso Gorenjsko. Posebno za one družine, katerih družinski člani so bili vezani na to novo povelje. Tesnost tistih dni, nas je postavila pred alternativo: Zbežati v gozdove ter se pridružiti partizanom, domače pa postaviti pred strel, postati tako morilec lastne družine in naroda, ali pa zatajiti samega sebe, sprejeti okupatorjevo povelje ter se javiti nemški vojaški komisiji, katera nas je potrdila in sprejela v nemško delovno službo v „Reichsarbeitsdienst“, ki pa je bila le predhodnica prave vojaške suknje. — Odločili smo se za drugo.

Dne 4. januarja naslednje leto 1943 pa je že odpeljal prvi vlak iz Kranja s 400 gorenjskimi fanti. Razkropili so jih po Zgornji Avstriji. Dne 8. in 14. januarja sta sledila še dva vlaka iz Kranja preko Jesenic, ki pa sta se ustavila šele v notranjosti Avstrije. Tam pri Lincu so jih razcepili ter jih poslali kot prve, v delavska taborišča po vsej Avstriji, nekaj tudi v Nemčijo. Tako so v enem tednu zapustili domovino vsi letniki 1923 in 1924. V nekaj mesecih pa so jim sledili še ostali letniki, mlajši in starejši. Gorenjska se je praznila. Matere so objokovale svoje

Gorenjski fantje v
Južnih Tirolah

otroke. Očetje so jih v duhu spremljali in si obujali spomine na prvo svetovno vojno, ko so tudi oni odhajali na bojišča.

Po treh mesecih delovne službe so nas ogoljufali za obljubljeni in zakoniti dopust ter nas v dobrem varstvu odpeljali daleč v Nemčijo. Največ v Šlezijo, nekaj pa tudi proti Poljski. Gorenjski fant je postal nemški vojak. Ni moj namen spremljati te fante na njihovih potih, le prikazal bi rad tri velike ideale teh Gorenjcev.

Ostali so verni. Seme, ki si ga vsejala ti, slovenska mati, še v njih otroška srca je močno vzkliko. Povsod, kjer je bil slovenski vojak je šepetala molitev rožnega venca. Ko so odhajali od doma, si jim ga izročila ti mati, kot del svojega srca sinu. Pomoč in opora jim je bila v težkih urah. Ob večerih, ko je padal mrak na svetovna morišča, so ti fantje v prvih linijah zakopani v strelskih jarkih prebirali jagode rožnega venca. Za tebe, mati, za očeta in brate, za vso družino naroda. In ko so umirali na bojiščih, so ustnice šepetale: „Zgodi se tvoja volja!“

Drugo seme, ki je šlo v klasje, sad tvojega dela, mati, je bila naša sveta slovenska beseda. Ko je prišla odredba, da se ne sme govoriti med vojaki noben drug jezik razen nemščine, so se naši fantje pogumno postavili v bran... Pod kaznijo je bilo prepovedano kakršno koli izmenjavi besed v tujem jeziku. S svojo odločnostjo so fantje dosegli, da so nam Slovencem uradno dovolili za občevanje med seboj naš slovenski jezik. Povsod, kjer se je zbralo le par fantov skupaj je zadonela slovenska pesem. Za trenutek so pozabili na svojo usodo, saj njih duša se je zlivala v pesem — pesem slovensko, ki je prihajala iz ranjenih src teh vojakov. Ko smo se srečavali na bojiščih, nam je bila sveta ta beseda, sveta pravim, kakor nam je bil tudi svet spomin na tebe mati. Kakor molitev sem čul izgovarjati tvoje ime. Ko so fantje — sinovi padali daleč na tujem, so mislili nate, mati, na tebe, domovina. Njihova, še ne oddana pisma, so bila priča te ljubezni. Na koščku paprja, ki je bil oškropjen z njihovo krvjo, je bilo napisano, kar je čutilo še nedavno živo srce.

Morda si dobila to pismo, mati, skupno še z ostalim s črno obrobljenim: „Ihren Sohn gefallen für ein Reich einen Führer ein Volk!“ Mati, čuj mati, tvoj sin ni padel za te blazne ekstreme okupatorjeve, temveč je padel, da je rešil tebe in tvoje, da je rešil svoje najdražje še večjega gorja in propada.

Vedno pogostejša so prihajala taka pisma na Gorenjsko. Slovenski fantje so se začeli redčiti na svetovnih bojiščih, bodisi tam na Ruskem, v Avstriji, v Karpatih, pa tudi v Italiji in Franciji. Povsod so utripala slovenska srca.

Ravno tedaj, ko so pogosteje začela romati taka sporočila v domovino, so kot v zameno začele pronicati do nas novice, da so se naši očetje in bratje, katerih sovražnik še ni potisnil pod orožje, začeli zbirati v Gorenjske domobrance, da vstajajo postojanke po Gorenjskem. Tam pod Karavankami: Kranj, Cerklje, Lahovče, Tupalce in pod Kamniškimi planinami: Vodice, Mengeš, Domžale. V Stranjah za Kamnikom se je zbrala udarniška četa, v Škofjeloških gričih je zaslovela postojanka Gorenja vas, katere moč je bila večkrat preizkušena v partizanskih napa-dih. Mavčice ob Savi, na oni strani Smednik, Voklo, pod varstvom Marije Pomagaj so se zbrali v istem duhu, prav tja preko Bleda je segala njih moč. V ostre vrhove Jezerskega vrha so se zasidrle nepremagljive domobranske desetine. Iskra upanja in še večja želja po vrnitvi v kraljestvo Triglava nas je zajela. Mnogim se nam je posrečilo uiti iz daljnih front domov, bodisi direktno z begom ali s ponarejenimi papirji, ali po pod pretvezo vojaških dopustov, za katere so zaprosili fantje za v Avstrijo, čim bliže meje — v Beljak ali v Celovec na Koroškem. Ranjenci so prosili za namestitev za bolnice v bližini Karavank. Preko pa nas niso pustili. Gorenjski domobranci so nas hodili obiskovat ter nas tako na skrivaj spravljali domov. Iz Hamburga, Berlina, Varšave, tam od Severnega ledenega morja, iz mrzlih Karpatov, iz ukra-jinskih planjav ali iz Francije, Belgije, Danske, Italije so se vračali v naročje drage domovine. Tvegana so bila taka pota. Dobro smo vedeli,

Slovenski fantje
v Franciji

kaj nas čaka, če nam pridejo na sled. Toda klic domovine je bil močnejši.

Gorenjske domobranske vrste so se množile. Vstajale so nove postojanke, ki so bile strah partizanom. Ravno takrat pa je pretila Gorenjski nevarnost, da se partizani še bolj pomnože po naših planinah, kajti domobranci v Ljubljanski pokrajini so vestno in nenehno čistili teren. Gorenjski domobranec jim je preko Save zaustavil pot. Preko Velike in Male planine jih je v težkih bitkah večkrat zavrnila udarniška četa, ki je bila večji del sestavljena iz vojaških ubežnikov. V Kokri smo jim onemogočili prehod. Preko Stola, Dolge njive, tam s Kofc smo razbijali Lenartovo brigado, ležečo v Lomu nad Tržičem. Od Marije Pomagaj smo razbijali partizansko središče v Kropi in Železni Kapli ter okolici. Prav tja do Bohinja so se podajale naše desetine. In po Skofjeloških gričih smo čistili teren. Marsikateri, ki je ubežal iz svetovnih bojišč, je padel pod partizansko kroglo.

Ko pa je napočil tisti črni maj v naši zgodovini, smo spet zapustili domove ter se pridružili dolgi koloni preko Ljubelja v negotovost. Tedaj smo Gorenjski domobranci sprejeli še zadnji napad. Dne 11. maja ob pol 4 popoldne so navalili na nas iz treh strani. Tupalska, Domžalska, Vodiška, Cerkljanska in še druge postojanke med Križami in Tržičem so sprejele ta napad, ki je trajal do naslednjega dne zvečer tja do predora na Ljubelju, katerega smo dosegli s težkimi izgubami.

Ko so se pa potem po nekaj tednih začeli vračati ti cvetovi naroda kot prodani sužnji, so se Škofovi zavodi V Št. Vidu nad Ljubljano napolnili s prodanimi Gorenjskimi domobranci. Tam za Kamnikom v desnem bregu Kamniške Bistrice so po nečloveškem mučenju našli skupen grob.

Oče moj, prvi si šel. Na čelu teh prodanih si hodil. S sramotilnim letakom pripetem na hrbtu, si prvi padel v ta grob. S svojo krvjo si ga blagoslovil in sledilo ti jih je devet sto in še več. Kamniška Bistrica je pila vašo kri, junaki; krvava je tekla med osamljenimi domovi. Ob bregovih čakajočim vasem je oznanjala o vašem pokolju. Še ob izlivu v Savo je pustila madež krvi, da jo je videla Štajerska in Dolenjska, vedoč da tudi Gorenjska krvavi za iste ideale. Tudi v Kočevskem Rogu in Teharjih so padali Gorenjski domobranči. Bratje moji — slava vam!

In ti kmečka hiša, zibelka onih, ki so bili prodani, zibelka onih nepozabnih, ki niso klonili glave, in ki so ostali zvesti do smrti svojim idealom. V solzah si se potapljala ti, mati, ki si pod nizko streho dala življenje največjim borcem našega naroda, katerih kosti danes trohniijo po breznicah, po gozdovih in po svetovnih bojiščih. Ti, kmečki dom, si nam knjiga zgodovine, živ spomenik teh črnih dni. Ostani trden v svojih temeljih, čeprav so ti uničili najlepše korenine tvojega rodu. Slava njim, ki poveljujejo tvoje ime in tebi selska hiša naj se izpolni Gregorčeve besede:

Daj Bog ti slavnih mož rodišče,
da zibelj še slavnejša boš!

ZA BRANO

I. Korošec

BILI SO KOT HRASTI NA BREGEH,
KAKOR ZAORANA BRAZDA.
BILI SO ŠKRJANČEVA PESEM NAD POLJEM —

*Trije sinovi,
trije hrasti moji.*

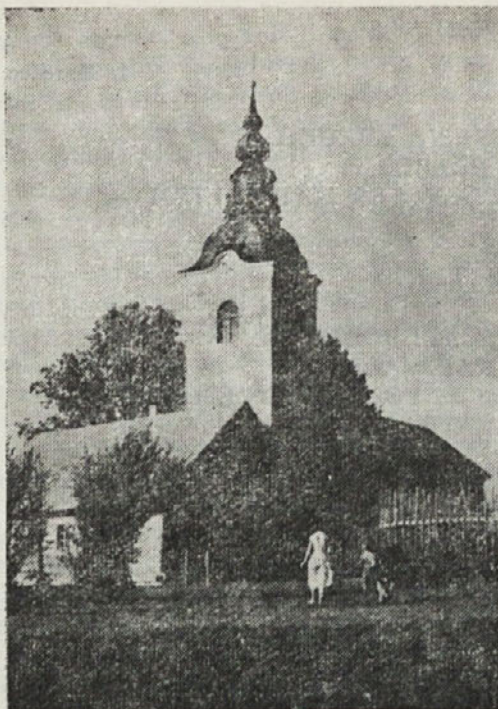
Z ROKAMI SO OBRAČALI POLJE
IN GA Z ZNOJEM NAPAVALI
IN VRISK IN PESEM JE BOŽALA TO ZEMLJO,
KI JIM JE BILA SVETIŠČE.

*Zánjo so odšli —
Vrnil se ni nobeden — —*

TISTE POMLADI JIH JE SPREJELA,
KAKOR MATI NA SVOJE PRSI;
TE MOJE TRI FANTE —

*Krvava semena
za brazde svobode.*

BORBA NA GRACARJEVEM TURNU

FR. GRUM, U.S.A.

Tolsti vrh

Partizanstvo se je leta 1942 razvijalo popolnoma nemoteno po vsem gorjanskem pogorju. Tu je bila njihova glavna zbiralna baza, tu se se vebale njihove edinice, tu so se sestajali kurirji in kolovodje, ki so prihajali iz Hrvatske in od drugje. Nobenega dvoma ni danes in ga ni bilo takrat, da so Gorjanci partizanom nudili najvažnejše ozadje; bili so jim odskočna deska za vse njihove akcije in delovanje.

Kljub dejstu, da je poveljstvo naše bojne grupe, ki je začelo z operacijami pod vzhodjem Gorjancev, uvidelo važnost Gorjancev in rotilo tako svoje vrhovno poveljstvo, kakor vse ostale politične faktorje, da je nujno, da se v Gorjancih formira čim močnejša naša bojna enota, ki bo v stanju prevzeti kontrolo Gorjancev v svoje roke in zaježiti razvoj partizanstva, kakor tudi pretrgati njihove vezi z jugom, je boj za Gorjance počasi napredoval, oziroma se skoro ni premaknil z mrtve točke. Nerazumevanja je bilo ogromno. Ni bilo dovolj, da so podgorjanske vasi bile stalna tarča partizanskih band, ni bilo dovolj, da so naši ljudje, mladi fantje in možje bili izpostavljeni partizanskim morijam in prisilnim mobilizacijam in ni še bilo dovolj, da so se v Gorjancih formirale prve večje partizanske edinice ter začele z izpadi v ostale predele Slo-

venije. Še vedno je prevladovalo mnenje, da je vsak naš bojni nastop širšega stila prezgoden, ker vojna bo še dolga. Izgovorov je bilo vse polno, rezultat pa vendar samo eden: partizani so dobili absolutno oblast nad Gorjanci in začeli s svojimi akcijami.

Šele jeseni leta 1942 je uspelo naše bojne grupe toliko pojačati, da je bilo možno misliti na to, da se Gorjance iztrga iz partizanskih rok. Te enote pa nikakor niso bile dovolj močne niti številčno, niti po orožju, da bi bile v stanju zajezi, kaj šele uničiti komunistično vojsko v Gorjancih. Formirana sta bila le dva bataljona; eden z nalogo da odide proti Belokrajini in od tam začne s svojimi akcijami proti Gorjancem. Ustanovljena je bila posadka na Suhorju, Radatovičih in Črnomlju. Drugi bataljon pa je odšel 17. septembra 1942 v smeri št. Jernej. Ta bataljon je osnoval posadko v Dolžu, štab bataljona in dve četi pa sta odšli preko Mokrega polja proti Tolstemu vrhu in Orehovici. Ta bojna skupina je štela le nekaj malega nad sto mož, od tega je bilo za borbo sposobnih okoli 70, ostali pa so bili v komori in bolniki. Odredu je poveljeval hrabri kapetan Milan Kranjc, prvi četi poročnik K., drugi pa poročnik S. Odred je imel svojega intendanta poročnika T. in svoj sanitetni oddelek.

Ta mala bojna grupa je v zgodnjih jutranjih urah 17. septembra prišla na Mokro polje, odkoder je zavila proti Gorjancem. Kljub temu, da patrole niso naletele nikjer na sovražnika, je poveljnik grupe ukrenil vse potrebno za varnost enote. Borci so se ustavili nad gradom Gracarjev turn (Rudežev grad) tik pod Tolstim vrhom. Poveljstvo ni imelo nikake namere zasesti grad ali postaviti postojanko v gradu, vendar so kontakti bili postavljeni z lastniki gradu, ki so tako poveljnika, kakor vse ostale zelo neprijazno sprejeli kljub zagotovitvi, da ni v načrtu, da bi v gradu bila kaka postojanka. Kasneje se je jasno pokazalo, da so Rudeževi simpatizirali in sodelovali s partizani v tisti dobi, kakor tudi kasneje.

Točno opoldne se je vrnila prva patrola in naznanila, da se večje partizanske enote kretajo v smeri Gracarjev turn in nekaj minut kasneje se je vrnila tudi druga patrola iz Tolstega vrha, ki je potrdila isto in imela tudi kratek boj s partizanskimi predhodnicami. Poveljnik odreda Milan je takoj izvršil bojni razpored in to: 1. četa je zasedla položaje v smeri proti vasi Orehovica in nazaj proti Mokremu polju, dočim je druga četa zavzela položaje proti Tolstemu vrhu nad gradom in pri marofu. Komora je bila z intendantom poslana na grajsko dvorišče.

Komaj je bil bojni razpored izvršen vsaj za silo, se je borba že pričela. Naše bojne enote so bile napadene po številčno desetkrat močnejših in dobro oboroženih enotah sledečih partizanskih grup: Žumberačko-pokupskega odreda, Gorjanskega adreda pod poveljstvom I. Kambiča in 4. Kordunaške brigade pod poveljstvom Grge. Napad je vodil osebno komandant kordunaške brigade. Napad je začel Gorjanski odred, ker pa ni popolnoma nič opravil v prvem in drugem naskoku, je Grga pritegnil v boj takoj še Kordunaško brigado, dočim je v rezervi držal žumberački odred. Borba je bila zelo ostra in po prvih neposrečenih

juriših so partizani vse bolj in bolj srdito napadali. Partizanski juriši so bili veliko bolj srditi, kot je bil to običaj do tedaj. Borbenost je bila mnogo jačja kot v borbah, katere je naša bojna grupa vodila pred tem napadom. Takrat to ni bilo jasno zakaj, vendar se je to kmalu ugotovilo. Imeli so opravka z elitno enoto partizanske vojske, ki je bila vežbana specijelno za jurišne napade. Bojna grupa 4. kordunaške brigade je bila takrat ena najbolj oboroženih njihovih enot. Ne samo, da so imeli mnogo avtomatskega pešadijskega orožja, bili so oboroženi tudi z minometalci, predvsem lahкими, da so bili lažje okretni.

Potek borbe:

Po eni uri trajajočem boju na vsej bojni črti je boj dosegel svoj vrhunec. Najbolj je sovražnik pritisnil na naše desno krilo pri marofu, katerega je branil hrabri vodnik A. Cvelbar. Po četrtem jurišu je partizanom uspelo zavzeti marof. Milan je na ta sektor, ki se je moral potegniti nazaj, privedel svoje štabno oddeljenje s puškomitraljezom SIA in takoj izvršil protinapad ter uspel ponovno zavzeti marof in pregnati partizane. Juriš je bil tako učinkovit, da je napadalce vrgel nazaj proti Tolstem vrhu. Med tem, ko je na tem sektorju naš protinapad pognal sovražnika v beg, so sveže partizanske enote z vso silo pritisnile na naš južni odsek, ki ga je branil poročnik S. Pritisk je bil tako močan, da se je bilo bati, da bo sovražnik s svojimi juriši na tem sektorju prebil našo bojno črto in naše tako razdvojil oziroma razbil na dvoje. Na poročilo komandirja sektorja je poveljnik Kranjc s svojim štabnim oddelkom takoj odšel iz marofa na ta sektor, katerega je le s težavo dosegel, ker so partizani ravno v tistem trenutku izvedli ponovni juriš, ki je bil jačji od vseh prejšnjih. Istočasno, ko so partizani izvedli pritisk, da bi našo

Gracarjev
turn
v ozadju
Gorjanci

Domovini

Iv. Pregelj

Vse pesmi moje tebe pojó,
vse misli moje k tebi gredó,
vse solze moje tebi tekó
— o domovina!

Tvoje ljubim stoletno gorje,
tvoje nebo, tvoje morje,
tvoje zemlje tesne mejé
— o domovina!

Bodi velika — ko sončni popoldan,
bodi silna — ko v pušči orkan,
bodi moj grob — moj grob hladan
— o domovina!

bojno črto razbili na dvoje, so srdito napadli tudi iz smeri Orehovica. Z ozirom na to, da je bil položaj naših dokaj ugoden proti Orehovici radi terena, je stanje na južnem delu postalo direktno kritično, vendar je bil do tedaj odbit vsak poizkus za proboj, vsak juriš zavržen s krvavimi izgubami. Priznati je treba, da tudi naši juriši niso veliko zalegli, kajti sovražnik je bil v premoči tako v orožju, kakor tudi po številčnem stanju in njih borbena vrednost je bila večja, kot doslej. Pet ur je že trajala borba, juriš je sledil jurišu in protijuriš protijurišu, nihče ni odstopil niti za ped. Nastal je nov problem, zaradi srdite borbe je zaloga municije silno hitro pohajala in bati se je bilo, da jo zmanjka, ako bodo taki juriši sledili še dalje. Komandant Milan se je tega problema dobro zavedel, zato je naredil načrt, kako na sovražnika udariti čim učinkoviteje, obenem pa že odredil posebno patrolo prostovoljcev, ki je imela nalog prebiti se do nove zaloge municije.

Peripetija:

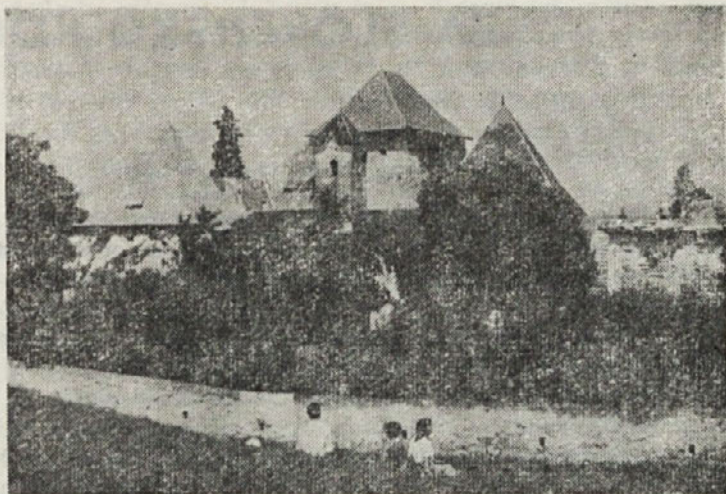
Svoj načrt, kako udariti sovražnika v živo je poveljnik izvedel odlično — s prevaro. Okoli pol 6 zvečer, takoj, ko je bil na glavnem sektorju odbit ponovni partizanski juriš, je poveljnik glasno ukazal, da se prekine s streljanjem in v istem mahu glasno pozval partizanskega komandanta, ki je že itak zahteval našo predajo, da začne s pregovori. Partizanski komandant Grga je zahteval, da naš komandant odide na njihovo stran na razgovore, na kar mu je Milan odločno odgovoril, da on ne gre, kajti partizani so oni, ki se bodo predali ne pa mi. Sledila je besedna vojska med obema poveljnikoma vsak iz svojega bojnega položaja, medtem so naši pripravljali svoje položaje za odločilni moment. Skoncentrirali so na tem sektorju oba mitraljeza za odbijanje juriša SIAe, ki sta bila kot

nalašč za jurišne akcije, prinesli na sektor vso rezervno municijo in razmestili na sektorju metalce ročnih bomb. Vse je bilo v zaklonih in pripravljeno čakalo povelja svojega komandanta. Seveda tudi partizani niso mirno čakali, toda namesto, da bi se pripravljali na svojih položajih, je vsa partizanska bojna vrsta vstala in se prav počasi stoje pomikala proti našim položajem. Komandant brigade pa je vpil: „Ko ste? Šaljite parlamentarce i predajte se...“ Naš komandant je v odgovor stavil podobna vprašanja in končno, po kakih desetih minutah te besedne borbe, takrat, ko je na naših položajih bilo vse pripravljeno in je skoro vsa partizanska prva bojna linija stoje prišla na kakih 100 metrov pred našo bojno črto, zavpil: „Grga, sat je jedan, evo ti odgovora!“ — Povelje borcem pa: „Brza palba!“ Ne da se popisati, strašne zmede, ki je nastala. Naše SIAe so v pravem pomenu besede resnično sevale smrt med zmedene partizane. Pol ure je trajal ta boj, sovražnik se je iz sektorja umaknil, nakar je za moment vse potihnilo, toda že v nekaj trenutkih je Grga potegnil v boj še zadnje rezerve in ponovno udaril proti marofu in kmalu nato na vsej bojni črti. Ni mu bilo še dovolj, ni mu bilo mar žrtev, hotel je protikomunistično vojsko uničiti, kajti tako je bilo povelje, ki ga je sprejel pred napadom. Ta pritisk je kljub porazu bil najjači od vseh — bil je zadnji poizkus. Sovražnik je prišel prav do naše bojne črte in naš poveljnik je ukazal borbo na nož. To je brez dvoma bila prva borba na nož naših bojnih enot, nikakor pa ne zadnja. Naši borci so se borili kot Levi. Kdor je znal, je uporabljal kame, drugi so tolkli sovražnika s puškinimi kopiti ali jih nasajali na bajonete. Borba z nožem je bila končana in zmaga je bila na naši strani; sovražnik se je po neuspehu začel naglo umikati. Niso ga pa naši mogli zasledovati, ker je streljiva popolnoma zmanjkala. Ostali so borci, ki so imeli po dva ali tri naboje, nekateri po enega, drugi zopet nič. Borec N. iz Mokronoga je imel en naboj, nanj so navalili trije partizani. Enega je ustrelil, drugega zabodel, tretjega pa udaril s puškinim kopitom, ki se mu je pri tem razklal na dvoje. Pravi dokaz, kako so se naši borci borili.

Koliko partizanov je padlo v tej borbi, je bilo nemogoče ugotoviti, ker so svoje mrtve in ranjene odvažali sproti in ob nastopajoči noči pobrali mnogo padlih. Naše enote so bile potegnjene nazaj do grajskega zidu, dokler ni končno prišla patrola z novimi zaboji municije. Naslednje jutro pa so izvidnice odšle proti Tolstemu vrhu, kjer so našle 14 mrtvih partizanov, katere očitno niso mogli odvesti. Ujeli so štiri partizane; bili so odlično opremljeni. Vsi so imeli enotno orožje in vsi uniforme bivših jugoslovanskih planincev. Od ujetnikov so zvedeli, da je tudi njim zmanjkalo municije in da je zadnji naval in borba na nož bila izvedena zato, da pridejo do orožja — municije. Ujetniki so priznali, da je padlo nad 30 mož pred zadnjim jurišem. Značilno pa je, da naših ni padel nihče. Ranjeni so bili trije, med njimi hrabri branilec marofa Avgust Cvelbar, katerega so kasneje leta 1943 Nemci ustrelili.

Nemogoče je pozabiti take podvige naših borcev, kot je bila borba

Gracarjev
turn
pozneje so
ga komunisti
požgali

na Gracarjevem turnu, kjer smo imeli idealiste, ki so vedeli, zakaj se borijo in padajo; junake, kot so bili pokojni poveljnik Milan Kranjc, dalje Polde Selan, ki je sam zagrabil za SIAo in v najbolj kritičnih momentih reševal situacijo, kjer je bilo najbolj potrebno. Kranjc, Selan Cvelbar in drugi, to so bili junaki, katerim vsa čast, slava in priznanje.

Vam, junaki, borci pri Gracarjevem turnu, so namenjene te skromne vrstice v spomin in priznanje. Veličina vaše žrtve je bila neizmerna. Vsi oni pa, ki ste to borbo doživeli in po previdnosti Vsemogočnega prišli v svobodni svet, so te vrstice zapisane v opozorilo in prošnjo, da ne stojte ob strani. Poznali ste junake iz te in drugih borb, ne dopustite, da bi take stvari šle v pozabo. Skušajte obuditi svoje spomine in pomagajte ohraniti zgodovino naših največjih borb in borcev, ki so dali vse. Dajmo mi preživeli vsaj toliko, da se njih, ki so branili in reševali tudi nas, spominjamo in jim priznamo, kar jim gre. Zavedajmo se, da ako ne bi imeli takih borcev, takih junakov, da bi ne bilo nikogar, ki bi nas branil in morda bi tudi mi padli pod zločinsko roko komunizma, ki še danes rovati in grozi. Naši junaki so storili svojo nalogo, na nas je vrsta sedaj.

**Z NAMI, BRATJE, JE PRAVICA,
Z NAMI VSEMOGOČNI JE BOG!**

ZA SLOVENSKO KOROŠKO

RADIVOJ RIGLER, Argentina

Druga doba koroških bojev

Po nesrečnih bojih na Koroškem so se začeli zanimati za rešitev tega dela naše zemlje tudi v Beogradu. Ker zaradi nepopustljivosti Avstrijcev ni prišlo do sporazuma, se je vlada kraljevine SHS odločila za vojaški akcijo. Naloga je bila dodeljena v izvedbo Dravski diviziji, ustanovljeni 1. februarja leta 1919, ki je bila v ta namen pojačana s štirimi srbskimi polki. Za poveljnika je bil postavljen divizijski general Krsta Smiljanić, za načelnika štaba pa generalštabni podpolkovnik Milutin Nedić. Za akcijo je bilo formiranih 5 odredov:

Labudski odred: Poveljnik general Rudolf Maister. 4 bataljoni (Mari-borskega in Tržaškega polka), 4 baterije in eskadron konjenice. Naloga: prodiranje v smeri Dravograd—Št. Pavel.

Koroški odred: Poveljnik generalštabni polkovnik Ljubomir Marić. 6 in pol bataljonov (Slovenskega planinskega, Celjskega in Ljubljanskega polka), 6 in pol baterij in eskadron konjenice. Naloga: prodiranje v smeri: Guštanj—Črna—Pliberk—Velikovec—Gospodsvetsko polje.

Jezerški odred: Poveljnik polkovnik Milenković. 7 bataljonov (1., 7. in 8. srbskega polka), 8 baterij in eskadron konjenice. Naloga: prodiranje v smeri: Jezersko—Železna Kapla—Celovec.

Ljubeljski odred: Poveljnik polkovnik Sava Tripković. 1 bataljon Ljubljanskega polka, 2 bateriji in oddelek prostovoljcev. Naloga: prodiranje v smeri: Ljubelj—Borovlje—Celovec.

Jeseniški odred: Pol bataljona in 2 topa. Naloga: obramba v Podrožici.

Divizijska rezerva: 1 bataljon 1. srbskega polka v Ljubljani in 1 bataljon in pol iz 25. in 26. srbskega polka v Slovenjgradu.

Če prištejemo tej sili še trupe štajerskega obmejnega poveljstva obstoječega iz 3 bataljonov 36. srbskega polka, 2 baterij in eskadrona konjenice, ki so za časa ofenzive imele nalogo zaščite na Muri od špilja do Radgone, potem dobimo, da je za Koroško ofenzivo bilo angažiranih:

24 bataljonov,

23 baterij in

4 eskadroni.

Priprave za ofenzivo so trajale 11 dni: od 17. do 27. maja, ofenziva sama pa se je začela 28. maja zjutraj in se je razvijala z bliskovito hitrostjo na celi fronti. Že naslednjega dne je bil prostor med Dravogradom in južno

od Pliberka zopet v naši oblasti. 30. maja sta bila zavzeta Labud in Borovlje, 2. junija št. Pavel in 3. junija Velikovec. 6. junija so stale naše čete pri Mostiču, pri Smihelu, zapadno od Celovca in na Gosposvetskem polju. Mesto Celovec je zasedel od juga Jezerski odred in Ljubeljški odred od severa. Cilji, ki so bili postavljeni odredom v ofenzivi, so bili s tem doseženi in končana Koroška ofenziva, z njo pa tudi boji na Koroškem.

Vsega 10 dni je trajala Koroška ofenziva in v tem kratkem času je bila vojaško ponovno osvobojena cela slovenska Koroška s Celovcem in Gosposvetskim poljem. S kakšnim zamahom se je ofenziva razvijala, pove naslednji podatek: Koroški odred je v 10 dneh pod borbo prehodil 170 km, torej povprečno 17 km na dan. Najhuje boje sta imela Koroški in Labudski odred. Naše izgube pri tej ofenzivi so bile: 52 mrtvih, med njimi 11 Srbov, in čez 200 ranjenih.

Avstrija je že 4. junija zaprosila za premirje. Pogajanja so bila v Kranju in je bila določena demarkacijska črta ter sovražnosti ustavljene. Toda še istega dne zvečer avstriska vlada ni hotela priznati podpisane pogodbe. Računala je namreč na pomoč Italijanov — doverajšnjih sovražnikov. In res, še niso naše čete popolnoma zasedle Celovca, že se jim je na boku pojavila italijanska vojska, kar celi 22. korpus.

Avstrijski račun je bil pravilen: ne samo Italijani, tudi Amerikanci so se zavzeli za njih v škodo nam, njihovim zaveznikom, tako da je naša vojaška zasedba Koroške po ofenzivi trajala le malo časa. Nato nesrečni plebiscit, ki nam je odtrgal Koroško, najlepši kos slovenske zemlje, zibelko slovenstva.

Nad 6 mesecev so trajali boji za slovensko Koroško, 150 mladih slovenskih in 15 bratskih srbskih življenje je bilo v njih izgubljenih. Ali so ti napori in te žrtve bili zaman?

Dejstvo je, da cilj teh bojev: zagotoviti, da bi del Koroške, kjer prebivajo Slovenci, bil vključen v Slovenijo, ni bil dosežen. Toda vprašamo se: Ali smo se Slovenci po tem neuspehu odrekli zedinjenju slovenske Koroške z ostalimi slovenskimi pokrajinami? Menimo, da na zastavljeno vprašanje lahko mirne vesti odgovorimo z naslednjo trditvijo: Ni zavednega Slovenca, ki bi stanje na Koroškem sprejel kot dokončno in ki ne bi v nekem kotičku srca gojil upanje, da pride dan, ko bo slovenska Koroška v Sloveniji. Dokler pa bosta v slovenskih sreih živila ta želja in upanje, napori in žrtve bojev za slovensko Koroško niso bili zaman, saj predstavljajo en dokaz več in to s krvjo napisan, da je slovenska Koroška slovenska!

Spričo takega pomena bojev na Koroškem se nam zdi, da jim poklanjamo vse premalo dolžne pozornosti. Komaj, da se jih spomnimo ob desetletnicah.

Imamo zavidanja vredno število umetnikov vseh vrst: pesnikov, pripovednikov, dramatikov, slikarjev kiparjev in glasbenikov. Naj bi le-ti po-

Če bi bilo nebo list papirja,
morje pa črnilo,
pa bi se ne dala popisati bolečina,
kakršna je bila naša...

svetili del svojih ustvarjalnih moči neodrešeni Koroški! V bojih za slovensko Koroško v letih 1918. in 1919. bodo našli snovi in človeških likov, ki zaslužijo biti v umetnini ovekovečeni. Ali niso bile vprav srbske narodne pesmi tiste, ki so skozi pet stoletij držale kvišku v suženjstvu trpečega srbskega duha in ga pripravile na junaško dobo, ki je prinesla odrešitev ne samo vsem Srbom, temveč tudi ostalim južnim Slovanom? Naj bi naši umetniki prevzeli v naši koroški tragediji vlogo, ki so jo odigrale srbske narodne pesmi po srbski kosovski katastrofi!

Mi slovenski protikomunistični borci se ob 40-letnici bojov na Koroškem z globoko hvaležnostjo spominjamo vseh tistih, ki so v teh bojih sodelovali, da ne bi slovenska Koroška bila odtrgana od drugih slovenskih dežel.

Občudujemo zlasti borce iz prve dobe teh bojov, te najboljše sinove matere Slovenije. Bilo jih je malo, premalo, da bi njihova borba mogla biti uspešna. Bilo jih je malo, ker se premnogi njihovi bratje niso zmenili za klic domovine v nevarnosti. Zato gledamo na te naše prve koroške borce s posebnim spoštovanjem.

Ginjeni smo ob spominu na pomoč bratskih srbskih borcev, tako tistih, ki so se na povratku iz ujetništva, čeprav jih je vlekla silna želja v domači kraj k svojim najdražjim, radi zadržali pri nas, stopili v naše čete in se skupaj z našimi fanti borili, da ne bi slovenska Koroška ostala pod tujcem, tako tudi onih, ki niso prav nič godrnjali, ko jih je domovina poklicala pomorno pod orožje, ki so ga po 6 letih pravkar odložili, in jih poslala v nove borbe, nam v pomoč.

Čustva najgloblje pietete in hvaležnosti pa nas prevzemajo ob mislih na tiste med koroškimi borci, ki so v teh bojih doprinesli na oltar domovine največjo žrtev, svoje življenje, in so s svojo krvjo, prelito na slovenski koroški zemlji, potrdili njeno slovenstvo.

gramu bodo: 1. pregled zapisnika zadnjega občnega zbora, 2. poročila glav. izvršnega odbora, 3. pregled in eventualna dopolnila statuta, 4. poročila delegatov in opolnomočenih zastopnikov, 5. predlogi posameznih organizacij (znaki, izkaznice itd.); 6. poročilo glavnega nadzornega odbora, 7. volitve gl. nadzornega in gl. izvršnega odbora za naslednjo poslovno dobo, 8. slučajnosti in zaključek z družabnim večerom.

Vse organizacije so naprošene, da čimpreje pripravijo svoje eventuelne predloge in želje svojih članov za občni zbor in iste čimpreje predložijo g.l. tajništvu ZSPB. Vse organizacije naj določijo svoje delegate za občni zbor in tudi zaradi tega bi bila delavska in jih informirajo o vsem potrebnem.

Točen čas zborovanja, kakor tudi program in ostali detajli bodo objavljeni v naslednji številki glasila, kakor tudi v okrožnicah poslanih vsem organizacijam. Za vsako pojasnilo in informacije se, prosim, obračajte na glavnega tajnika g. Jožeta Lekana, 1248 E. 61 Street, Cleveland, Ohio, USA.

Občni zbor je najvišji forum Zveze, zato poskrbimo vsi, da bo občni zbor obenem tudi res dan naše javne manifestacije in vreden izraz ideje, katero zastopamo. Bog vas živi in navsvidenja v Trontu.

Glavni odbor ZSPB

PREGLED NA MEDNARODNI POLOŽAJ

Konferenca v Ženevi

Zahodni zavezniki skušajo ugotoviti, ali so sovjeti res za vojno zaradi Berlina in Nemčije. Sami računajo, da sovjeti niso za vojno konflikt, in da

berlinska kriza torej ni glavno. Sovjetom gre za to, da bi razbili enotnost zahodnega bloka in to mislijo doseči s tem, da bi Anglijo oddaljili od zaveznikov. Kakor drugi, ve tudi Anglija, da tretje vojne še ne bo, in da bo do konca „mrzle vojne“ moglo priti le s sporazumom med Rusijo in Združenimi državami, torej dogovor v dvoje. Kdo bo ta račun za razdelitev sveta plačal? Anglija ga ne bi hotela, še več, s posebnim „sporazumom“ z Rusijo bi hotela prehiteti eventuelne kupčije med Moskvo in Washingtonom; toda to je le en račun, ki se nacetoto, vsako zase.

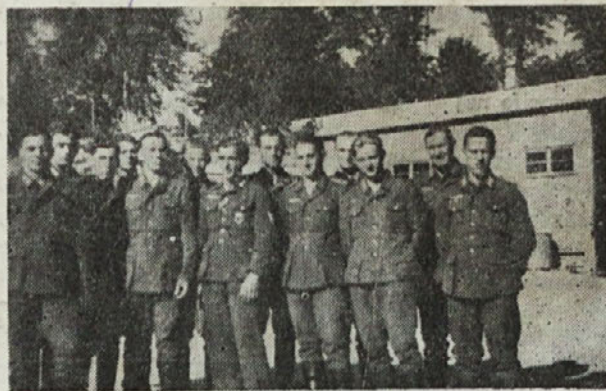
Sovjetska politika ne more pristati na popuščanje zunanje napetosti, ker samo tam žanje uspehe za politično propagando. Zato bo brž po ženevski konferenci ali po eventuelnem sporazumu o Nemčiji (toda za to je prav malo izgledov) spročila novo krizo drugod in sicer najverjetneje na Balkanu. Vse kaže, da bo prihodnji cilj sovjetskega napadanja Titova Jugoslavija. Poročila iz Jugoslavije pravijo, da se moskovska struja v Beogradu zelo okreplja in da bi bil na stran Moskve prišel celo že tudi Ranković. Ker se Tito pripravlja celo na obnovo diplomatskih stikov z Vatikanom, kaže, da bo kriza huda.

Volitve v USA in Angliji

Celoten mednarodni položaj bo kmalu v znaku priprav za volitve v Severni Ameriki, ki bodo prvi torek v novembru 1960. — Letos bodo tudi volitve v Angliji. Vprašanje je, na kak način mislijo sovjeti vplivati na te volitve. V Angliji bodo verjetno želeli zmago konservativne stranke, ker komunisti ničesar bolj ne zavračajo kot pa kakšno socialistično vlado, ki bi

nazadnje bila vsekakor na strani USA. Ljubša jim je desnica v Angliji — imajo vsaj bolj enostavnega „nasprotnika“ proti sebi. V USA bodo morali računati z demokratsko zmago vlada za sovjete še bolj neprilichna. Demokrati in laboristi skupno bi mogli preveč vplivati na Azijo in Afriko. Ker si bodo torej žeelli konservativce v Angliji in čimbolj zmerne demokrate v USA, bodo najbrž popustljivi ali zmernejši v vsem boju, ki ga mi-

slijo še razvijati. Vsekakor vojnih nastopov ne bo in tudi sicer bodo skušali vplivati „blažilno“ na situacijo. Vse to seveda, če ne bo komu kaj zdrknilo iz rok. In za to je važen samo Hruščev in je torej v njegovih rokah „usoda“ miru. Res dela pogosto v navalih živčnosti, toda vidi se vedno bolj, da je tudi on pod kontrolo nekoga... Predaleč se dosedaj še ni zaletel...

Udarniška četa
v Stranjah
pri Kamniku

V dneh, ko se prav posebno še spominjamo naših junakov in žrtev revolucije, se jim bomo najčastneje oddolžili, če darujemo za sv. maše, ki se bodo brale zanje skozi vse leto.

List „Vestnik“ izhaja mesečno. Izdaja ga konzorcij; urejuje pa uredniški odbor slovenskih protikomunističnih borcev. — Začasna letna naročnina za nečlane znaša v Argentini 60.— pesov, v USA in Kanadi 2.5 dolarja. Za ostale dežele tej valuti primerno. — Za uredništvo: Ivan Korošec, calle 1. No. 510, Berazategui FNGM; za upravo: D. Havelka, Yapeyu 130, San Martín FNGM, prov. Buenos Aires. — Vsa denarna nakazila sprejema uprava.

Tiska tiskarna Vilko, Castro Barros 917, Buenos Aires, Argentina